

Aleksander Baran

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

KSENIA MATAFTIN – ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ W LATACH 1888–1918

Ksenia Mataftin – life and activities in the years 1888–1918

Ксения Матафтина – жизнь и деятельность в 1888–1918 гг.

Słowa kluczowe: Ksenia Mataftin, spuścizna Marii Bechczyc-Rudnickiej, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie

Key words: Ksenia Mataftin, personal archive of Maria Bechczyc-Rudnicka, Hieronim Łopaciński Regional Public Library in Lublin

Ключевые слова: Ксения Матафтина, личный архив Марии Бехчиц-Рудниковой, Люблинская воеводская публичная библиотека им. Иеронима Лопацинского

W numerze 3500 (z 26 III 1910 r.) popularnego paryskiego tygodnika „L’Illustration” znajdujemy zdjęcie grupy kobiet stojących przed pomnikiem Adama Mickiewicza w Warszawie, które zostało podpisane: „A Varsovie. Jeunes filles russes venant déposer des couronnes devant le monument du poète polonais Mickiewicz”¹. Fotografia jest opatrzona także szerszym komentarzem, pozwalającym zrozumieć co takiego niezwykłego dostrzegł w tym wydarzeniu francuski reporter:

„On est peu accoutumé à voir des manifestations de sympathie se produire entre les deux nationalités polonaise et russe, qui, pour des raisons historiques, ethniques, économiques et politiques, vivent sans fusion dans le même empire et continuent à observer, l’une vis-à-vis de l’autre, une attitude de réserve et de défiance”².

Dalej dowiadujemy się, że uchwycona na tym zdjęciu grupa kobiet, to szesnaście studentek Wyższych Kursów Żeńskich im. Bestużewa-Rumina w Petersburgu, które przyjechały z wizytą do Warszawy i postanowiły, m.in. umieścić u stóp po-

---

¹ „W Warszawie. Młode Rosjanki przyszły złożyć wieńce przed pomnikiem polskiego poety Mickiewicza”, *Une manifestation russe en faveur d’un poète polonais*, „L’Illustration” 1910, nr 3500, s. 16. Wszystkie przytoczone w artykule cytaty z języka francuskiego i rosyjskiego w tłumaczeniu autora.

² „Nie jesteśmy przyzwyczajeni do wyrażania sympatii między dwiema narodowościami polską i rosyjską, które ze względów historycznych, etnicznych, ekonomicznych i politycznych żyją bez pojednania w tym samym imperium i nadal zachowują wobec siebie nawzajem postawę rezerwy i nieufności”, tamże.

mnika Adama Mickiewicza wieniec z napisem „Au grand poète polonais, la jeunesse russe”³. Według relacji tegoż reportera akt ten „vivement touché la population”⁴ i zyskał dużą sympatię w polskim społeczeństwie⁵.

Taki gest reprezentantek kół akademickich Petersburga w czasie ich wizyty w Warszawie, o ile przyjmujemy interpretację francuskiego dziennikarza, mocno wybija się z kursu prowadzonej przez władze rosyjskie polityki represyjnej. Przypomnijmy, iż najbardziej drażniącą kwestią dla polskiego społeczeństwa w tym czasie był, trwający od 1909 r. proces wydzielenia guberni chełmskiej, która miała być utworzona na części terytoriów Królestwa Polskiego z jednoczesnym wyłączeniem ich spod władzy generał-gubernatora warszawskiego i podporządkowaniem bezpośrednio ministerstwu spraw wewnętrznych Cesarstwa Rosyjskiego. Rok 1910 cechował się nasileniem procesu agitacji rosyjskiej w tej sprawie i licznymi wizytami emisariuszów z Petersburga, którzy mieli ją wspomagać⁶.

Jak można sądzić przybycie studentek z Petersburga było inicjatywą prywatną, zatem uczestnicy mogli w swoim harmonogramie pozwolić sobie na pewną swobodę. Szczęśliwie nie jesteśmy zdani tylko na relację francuskiego dziennikarza, ponieważ wizyta ta została zauważona również przez ówczesną prasę warszawską – napisano o niej w ilustrowanym tygodniku kobiecym „Bluszcz” (nr 12 z 19 III 1910 r.), z którego dowiadujemy się, iż głównym jej celem było zapoznanie się z polskim ruchem kobiecym:

„W ubiegłym tygodniu przybyło do Warszawy grono studentek rosyjskich, słuchaczek kursów imienia Bestużewa w Petersburgu. Celem wycieczki było zapoznanie się z ruchem kobiecym polskim. Po złożeniu, w pierwszy dzień przybycia rano, wieńca u stóp Mickiewicza, goście w towarzystwie grona inteligencji, członkiń stowarzyszeń kobiecych i dziennikarzy, zwiedzali miasto, Kościoły, wystawy i stowarzyszenia. W Związku Równouprawnienia kobiet polskich bardzo pięknie i zastosowanie do chwili przemówieniem powitała przybyłe p. Bojanowska⁷. Na drugi dzień zwiedzono Wilanów, a wieczorem goście Petersburgscy zapoznali się w teatrze Wielkim z »Halką«”⁸.

Jak widać w tym przypadku wypowiedź jest już bardziej stonowana i nie zawiera wybrzmiewającego u francuskiego reportera zachwyty nad pojednaniem rosyjsko-polskim.

Relację z tego wyjazdu znajdujemy także w warszawskim feministycznym miesięczniku „Ster” (nr 3 z marca 1910 r.), gdzie został podany pełny tekst mowy Józefy Bojanowskiej oraz inne, bardziej przyziemne szczegóły pobytu:

„Swobodna pogawędka przy czekoladzie dozwoliła gościom podzielić się wrażeniami, jakie na nich wywarła Warszawa, jej mieszkańcy – instytucje i t.p.

³ „Wielkiemu polskiemu poecie od młodzieży rosyjskiej”.

⁴ „Głęboko poruszył ludność”.

⁵ Tamże.

⁶ Zob. np. rozdział dotyczący opinii publicznej w sprawie wydzielenia Chełmszczyzny, w: A. Wrzyszczyk, *Gubernia chełmska. Zarys ustrojowy*, Lublin 1997, s. 37–48.

⁷ Józefa Bojanowska (1873–1945), zob. D. Domarańczyk, *Od emancypacji do feminizmu. „Ster” jako postępowe pismo kobiece przełomu XIX i XX wieku*, Łódź 2016, s. 56 (przyp. 30).

⁸ *Wizyta studentek Rosyjskich*, „Bluszcz: pismo tygodniowe ilustrowane dla kobiet” 1910, R. 46, nr 12, s. 131. We wszystkich przytoczonych w tekście cytatach z języka polskiego zachowano pisownię oryginalną.

– Uwierzę panie, czujemy się tu zupełnie jakby zagranicą. – wypowiadała jedna. Kiedyśmy wyjeżdżały, tam u nas była kompletna zima. Tu, u was wiosna zupełna.

Choć tylko niektóre umieją mówić po polsku – to jednakże rozumiemy prawie wszystkie – objaśnia druga.

Ja tu wcale nie obca – dodaje inna – choć jestem rodem z Bessarabji, ale w mych żyłach płynie nieco krwi polskiej.

A znów – dorzucą młoda sąsiadka – są pośród nas i polki rodem z Petersburga a jedna rosjanka urodziła się tu w Warszawie.

Prof. Wisznicki⁹, członek Tow. Krajoznawczego przypominać począł, iż pora iść dla zwiedzania Starego Miasta.

Na pożegnanie wręczono na pamiątkę pobytu w Związku wszystkim uczestnikom wycieczki po egzemplarzu *Kalendarza kobiety polskiej* i po pocztówce równouprawnienia.

(...) Pierwsza ta, w naszym grodzie wycieczka młodych postępowych Rosjanek pozostawiła ogólnie sympatyczne wrażenie¹⁰.

Powyższy fragment przybliży nie tylko kulisy wycieczki, ale w pewnym zakresie też sylwetki gości, bez użycia imion i nazwisk. W relacji znajdujemy także informację o czasie trwania wizyty, chociaż nie bezpośrednio – podano, iż pobyt studentek z Petersburga trwał trzy dni, a ostatni dzień przypadał na ostatni dzień trzeciego corocznego zebrania członków Związku Równouprawnienia Kobiet Polskich, które odbywało się w dniach 12 i 13 III 1910 r.¹¹ Zatem wycieczka studentek z Petersburga miała miejsce w dniach 11–13 III 1910 r., zaś wspomniane na początku złożenie wieńca pod pomnikiem Adama Mickiewicza – 11 marca tego roku. Jako ciekawostkę można jeszcze odnotować, że według autorki artykułu ze „Steru” grupa studentek liczyła 20 osób¹², a nie 16, jak podał francuski reporter.

Dodatkowe szczegóły dotyczące tej wycieczki przybliży krótka, acz dość dokładnie opisująca jej dzienny harmonogram, notatka w warszawskim dzienniku „Słowo” (nr 118 z 14 III 1910 r.). Na jej podstawie dowiadujemy się, np. gdzie dokładnie zabrał gości Mikołaj Wisznicki:

„Następnie pod przewodnictwem prof. Wisznickiego delegata Towarzystwa krajoznawczego, udano się na zwiedzanie dzielnicy Starego Miasta, poczynając od Zamku i katedry św. Jana. Zarówno Zamek, jak i cała dzielnica, bardzo się gościom podobała. Na Starem mieście nie pominięto domu »pod Okrętem« i starej firmy »Fukiera«, której właściciel podejmował gości lampką miodu staropolskiego i oprowadził po piwnicach¹³.”

Szczególnie podkreślono także międzynarodowy skład przyjezdnych z Petersburga, zaznaczając, że były wśród nich „dwie Polki, urodzone w Petersburgu i jedna Rosjanka rodem z Warszawy¹⁴.”

⁹ Mikołaj Wisznicki (1870–1954), zob. P. Stawecki, *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego: 1918–1939*, Warszawa 1994, s. 350.

¹⁰ *Wycieczka studentek rosjanek*, „Ster. Organ równouprawnienia kobiet polskich”, 1910, R. 4, nr 3, s. 144–145.

¹¹ Tamże, s. 122, 145.

¹² Tamże, s. 143.

¹³ *Młodzież rosyjska w Warszawie*, „Słowo” 1910, R. 29, nr 118, s. 2.

¹⁴ Tamże.

Ową Rosjanką, urodzoną w Warszawie, była nosząca wówczas imię i nazwisko Ksenia Mataftin, która w okresie międzywojennym, a także powojennym, zasłużyła się dla Polski, a w szczególności dla Lublina, jako pisarka i krytyk teatralny. W swoim życiorysie z początku lat 20. XX w. bowiem zapisała:

„(...) na początku marca 1910 roku zorganizowałam wycieczkę studentek rosjanek z Petersburga do Warszawy, gdzie u stóp pomnika Mickiewicza złożyliśmy wieniec. Wycieczkę tą spotykała młodzież z prof. Korzonem¹⁵ na czele i byliśmy przyjęte przez koło Polek. Prasa polska bardzo przychylnie przyjęła tą wycieczkę”¹⁶.

Z kolei na rewersie odbitki z paryskiego tygodnika „L’Illustration” sporządziła ona następujący opis:

„Wycieczka studentek Wyższych Żeńskich Kursów im. Bestużewa w Petersburgu składa wieniec u stóp pomnika Mickiewicza w Warszawie, pierwsza połowa marca 1910 r. Pośrodku, bliżej pomnika, odwrócona plecami, organizatorka wycieczki, słuchaczka III roku K. Mataftinówna”¹⁷.

Czy rzeczywiście Ksenia Mataftin była organizatorką wyjazdu studentek z Petersburga nie możemy potwierdzić na podstawie innych źródeł, ale możemy prześledzić jej losy jeszcze przed tym, jak powiązała swoje życie z Polską. Dostępne biografie informują o miejscu i dacie jej urodzenia, rodzicach, ukończonych studiach, a także o tym, iż w 1918 r., podczas apogeum wojny domowej po upadku Cesarstwa Rosyjskiego, razem z mężem przyjechała do Polski¹⁸. Informacje podane w publikacjach biograficznych czasem różnią się szczegółami, ale wszystkie akcentują pewną tajemniczość, dotyczącą jej pochodzenia¹⁹. W dalszej części artykułu chcemy zatem zrekonstruować tę najmniej znaną część jej biografii, głównie na podstawie dokumentów z jej osobistego archiwum oraz innych mało znanych świadectw z epoki.

Wśród najstarszych z nich zachowała się kopia świadectwa urodzenia z 1892 r., gdzie czytamy, iż Ksenia Mataftin urodziła się 1 II 1888 r. w Warszawie, na chrzcie otrzymała imię Ksenia²⁰, a rodzicami byli radca stanu Piotr Piotrowicz Mataftin oraz Elena Grigorijewa. Rodzicami chrzestnymi byli chorąży jekaterino-

¹⁵ Tadeusz Korzon (1839–1918), zob. J. Kolbuszewska, *Tadeusz Korzon (1839–1918): między codziennością, nauką a służbą narodowi*, Łódź 2011.

¹⁶ Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie (dalej: WBP w Lublinie), Maria Bechzyc-Rudnicka: Życiorysy, kwestionariusze, wykazy prac i inne, rkps 3073, k. 2.

¹⁷ Tamże, Maria Bechzyc-Rudnicka: Varia, rkps 3153, k. 61.

¹⁸ Zob. częściowy wybór publikacji: M. Derecki, *Pani Maria*, „Kamena” 1983, nr 18 (785), s. 6–7; E. Gawarecka, *Spuścizna Marii Bechzyc-Rudnickiej w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie*, „Bibliotekarz Lubelski” 1987, nr 118, s. 14–20; A. Kochańczyk, *Bechzyc-Rudnicka Maria Ksenia*, w: *Słownik biograficzny miasta Lublina*, t. 1, red. T. Radzik, J. Skarbek, A.A. Witusik, Lublin 1993, s. 23–25; A. Kohan’čik, *Neskol’ ko slov o neobyknovennoj ženšine*, „Novaâ Pol’ša” 2018, nr 10 (211), s. 46–52.

¹⁹ Zob. np. M. Derecki, dz. cyt., s. 6; A. Kohan’čik, dz. cyt., s. 48.

²⁰ Kopia świadectwa zatem nie potwierdza pojawiających się czasem twierdzeń jakoby otrzymała ona w czasie chrztu dwa imiona – Maria Ksenia (zob. M. Derecki, dz. cyt., s. 6.). Otrzymała jedno – Ksenia.

Składanie wieńca pod pomnikiem Adama Mickiewicza w Warszawie, 1910 r.,
WBP w Lublinie, rkps 3153, k. 61

darskiego²¹ pułku kozackiego Aleksander Grigorijew Raszpil oraz wdowa Elena Karłowa²² Raszpil²³.

Informacje te uzupełniają dane zawarte w pełnym odpisie aktu urodzenia z 1940 r., w którym zapisano, że wspomniana Elena Karłowa²⁴ Raszpil była wdową po generał lejtnancie²⁵. Z kolei z innych dokumentów Kseni Mataftin dowiadujemy się, iż nazwisko rodowe jej matki – Eleny Grigorijewy także brzmiało Raszpil²⁶.

Możemy więc stwierdzić, że Ksenia Mataftin urodziła się 1 II 1888 r. w Warszawie, a jej rodzicami byli Piotr Mataftin, syn Piotra oraz Elena Raszpil, córka Grigorija. Rodzicami chrzestnymi byli: brat matki Aleksander Raszpil, syn Grigorija oraz babcia Kseni Mataftin – Elena Raszpil, córka Karola.

Co można powiedzieć o rodzicach Kseni Mataftin? W księgach metrykalnych Soboru Katedralnego Św. Trójcy w Warszawie zachował się zapis z dnia 8 I 1878 r. o ślubie radcy stanu Piotra Piotrowicza Mataftina z córką zmarłego generał lejtnanta Grigorija Raszpila – Eleną, z zaznaczeniem, iż był to dla niego drugi ślub,

²¹ Obecnie Krasnodar w Kraju Krasnodarskim Federacji Rosyjskiej.

²² Zapis imienia ojca jest niejednoznaczny i można go odczytać także jako „Kirilowa”.

²³ WBP w Lublinie, Maria Bechzyc-Rudnicka: Dokumenty osobiste, rkps 3071, k. 1.

²⁴ W tym dokumencie zapis imienia ojca jest jednoznaczny – „Karłowa”.

²⁵ WBP w Lublinie, Maria Bechzyc-Rudnicka: Dokumenty osobiste, rkps 3071, k. 3.

²⁶ Tamże, k. 10.

oraz, że pan młody miał wówczas 37 lat, zaś panna młoda – 19 lat²⁷. Ojciec Kseni urodził się zatem ok. 1840 r. Możemy też nieco prześledzić jego karierę. Po raz pierwszy w dostępnych źródłach pojawił się w 1874 r. – wówczas odnotowany jako współpracownik warszawskiej izby skarbowej z rangą asesora kolegiального (ranga 8. stopnia)²⁸. W 1883 r. nadal był pracownikiem warszawskiej izby skarbowej, ale już z rangą radcy dworu (ranga 7. stopnia)²⁹. Rok później (1884) został odnotowany jako urzędnik nadzorujący wykonanie przepisów o opłatach za prawo handlu i rzemiosła w tejże warszawskiej izbie skarbowej, z rangą radcy kolegiального (ranga 6. stopnia)³⁰. W 1888 i 1889 r. był inspektorem 9 dzielnicy guberni warszawskiej (albo inaczej inspektorem podatkowym powiatu łowickiego) warszawskiej izby skarbowej, z rangą radcy stanu (ranga 5. stopnia)³¹. Jak widać przez 15 lat powoli wspinał się po drabinie urzędniczej, nie przeskakując jej szczebli³². Rangę radcy stanu wysłużył tuż przed lub w samym 1888 r. (kiedy urodziła się Ksenia Mataftin), mając już wtedy ok. 48 lat. Zmarł przed 1898 r. – wówczas matka Kseni Mataftin po raz drugi wyszła za mąż³³.

Jak okazuje się, można też ustalić, kim była pierwsza żona ojca Kseni Mataftin – w księgach metrykalnych cerkwi św. Aleksandra Newskiego przy Akademii Wojskowo-Prawniczej w Petersburgu zachował się bowiem zapis z 1868 r. o ślubie sekretarza kolegiального (ranga 10. stopnia) Piotra Piotrowicza Mataftina z Raisą Dmitrijewną Lewaszową³⁴. Jak można sądzić Piotr Piotrowicz Mataftin (ojciec Kseni Mataftin) i Piotr Piotrowicz Mataftin z tego zapisu metrykalnego to ta sama osoba. Przemawia za tym pasująca ścieżka awansów³⁵ oraz oczywiście zbieżność imion, imion ojców i nazwisk.

Znacznie więcej wiemy o pochodzeniu Kseni Mataftin w linii żeńskiej. Dla jej matki Eleny Grigorijewy z domu Raszpil ślub z Piotrem Mataftinem był pierwszym ślubem, a czas urodzenia (na podstawie wspomnianego wpisu do ksiąg metrykalnych Soboru Katedralnego Św. Trójcy w Warszawie) można ustalić na rok 1858 lub początek 1859 r. Zatem w roku urodzenia Kseni Mataftin miała ona ok. 30 lat. W 1898 r. wzięła drugi ślub – tym razem z wojskowym – pułkownikiem Dmitri-

²⁷ Archiwum Państwowe w Warszawie, [dostęp: 8 XII 2023], <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/jednostka/-/jednostka/12482089?Jednostka_delta=20&_Jednostka_resetCur=false&_Jednostka_cur=5&_Jednostka_id_jednostki=12482089>.

²⁸ *Pamätnaâ knižka Varšavskoj gubernii na 1874 god*, Varšava 1874, s. 36.

²⁹ „Kurjer Warszawski” 1883, nr 73, s. 4.

³⁰ *Adres“-kalendar’ 11483-h” dolžnostnyh” lic” v” guberniâh” Carstva Pol’skago na 1885–1886 gg.*, Varšava 1884, s. 230.

³¹ WBP w Lublinie, Maria Bechzcyc-Rudnicka: Dokumenty osobiste, rkps 3071, k. 1; *Pamätnaâ knižka Varšavskoj gubernii na 1890 g.*, Varšava 1889, s. 137.

³² Aby przejść z rangi 10. na 9. niezbędna była wysługa 3 lat; z 9. na 8. – 3 lat; z 8. na 7. – 4 lat; z 7. na 6. – 4 lat; z 6. na 5. – 4 lat. O tabeli rang w Cesarstwie Rosyjskim zob. szerzej: A. Kizevetter, *Tabel’ o rangah*, w: *Ėnciklopedičeskij slovar’ Brokgauza i Ėfrona*: v 86 t. (82 t. i dop.), t. XXXII: Sudohodnye sbory–Taicy, S.-Peterburg” 1901, s. 439–441; Tabela rang, [dostęp: 2 XI 2023], <https://pl.wikipedia.org/wiki/Tabela_rang>.

³³ Spravočnik metričeskich zapisej arhivov S.-Peterburga (Katalog ewidencji wpisów ksiąg metrykalnych archiwów Petersburga), [dostęp: 2 XI 2023], <<https://forum.vgd.ru/post/3866/104590/p3176078.htm>>.

³⁴ Arhivy Sankt-Petersburga (Archiwa Petersburga), [dostęp: 24 I 2023], <<https://spbarchives.ru/infres/-/archive/cgia/19/124/1027>>; Spravočnik metričeskich zapisej arhivov S.-Peterburga (Katalog ewidencji wpisów ksiąg metrykalnych archiwów Petersburga), [dostęp 2 XI 2023], <<https://forum.vgd.ru/post/3866/104590/p3176603.htm>>.

³⁵ Mając w 1868 r. rangę 10. stopnia w 1874 r. mógł już mieć rangę 8. stopnia.

1892

Obwód miński.

To Urodził się w Urzędzie Powiatowym
 w Lublinie, w powiecie mińskim, w parafii
 św. Michała, dnia 10 kwietnia 1892 r.,
 Ksenia Mataftin, córka
 Michała Mataftina, urodzonego 1047-1050 r.
 i Marii z domu Kowalewicz, urodzonej 1076 r.
 w parafii św. Michała, w powiecie mińskim.
 Ojciec, Michał Mataftin, jest
 właścicielem majątku ziemskiego
 w parafii św. Michała, w powiecie
 mińskim, w gminie Lublin, w
 majątku o powierzchni 1047-1050 arów.
 Matka, Maria z domu Kowalewicz,
 jest właścicielką majątku ziemskiego
 w parafii św. Michała, w powiecie
 mińskim, w gminie Lublin, w
 majątku o powierzchni 1076 arów.
 Oboje rodzice są w pełni przytomni
 i nie mają żadnych przeciwwskazań
 do zawarcia małżeństwa.

1892

Odpis świadectwa urodzenia Kseni Mataftin, 1892 r., WBP w Lublinie, rkps 3071, k. 1

в селѣ Бѣлѣтѣ мѣст. 1874 года, именуемая
свѣдѣнствомъ о происхожденіи и крѣпости
Россійскаго Императорскаго Высшаго
Суднаго Департамента въ г. С.-Петербургѣ.

Въ свѣдѣнствѣ о крѣпости и крѣпости
свѣдѣнствѣ мѣст. 1874 года. Въ свѣдѣнствѣ
свѣдѣнствѣ Императорскаго Высшаго
Суднаго Департамента въ г. С.-Петербургѣ.
Свѣдѣнствѣ о крѣпости и крѣпости
свѣдѣнствѣ мѣст. 1874 года.

Новая Императорская Канцелярія, 1874 года.
Свѣдѣнствѣ

Свѣдѣнствѣ о крѣпости и крѣпости
свѣдѣнствѣ мѣст. 1874 года. (М. П.)

Свѣдѣнствѣ о крѣпости и крѣпости
свѣдѣнствѣ мѣст. 1874 года.

Въ свѣдѣнствѣ о крѣпости и крѣпости
свѣдѣнствѣ мѣст. 1874 года. Въ свѣдѣнствѣ
свѣдѣнствѣ Императорскаго Высшаго
Суднаго Департамента въ г. С.-Петербургѣ.
Свѣдѣнствѣ о крѣпости и крѣпости
свѣдѣнствѣ мѣст. 1874 года.

Свѣдѣнствѣ о крѣпости и крѣпости
свѣдѣнствѣ мѣст. 1874 года.

Odpis świadectwa urodzenia Kseni Mataftin, 1892 r., WBP w Lublinie, rkps 3071, k. 1v

Свидѣтельство.

По Указу Его Императорскаго Величества, Холмско-Варшавская Духовная Консисторія, – по выслушаніи: а, прошенія Статскаго Совѣтника Петра Петровича Матафтина о выдачѣ метрическаго свидѣтельства о рожденіи и крещеніи дочери его Ксеніи и б, справки по которой оказалось, что въ Метрической книгѣ Варшавскаго кафедральнаго собора за 1888 годъ записанъ слѣдующій актъ: № 62. Время рожденія: тысяча восемьсотъ восемьдесятъ восьмаго года февраля перваго дня. Время крещенія: того же года сентября двадцать пятаго дня. Имя родившейся: Ксенія. Родители: Податной Инспекторъ Ловичскаго уѣзда Статскій Совѣтникъ Петръ Петровъ Матафтинъ и законная его жена Елена Григорьева; оба православнаго исповѣданія. Воспріемниками были: Екатеринодарскаго Кубанскаго казачьяго полка хорунжій Александръ Григорьевъ Рашпиль и вдова Елена Кирилова (Карллова?) Рашпиль. Крещеніе совершилъ и запись сію подписалъ протоіерей Никита Горизонтовъ съ псаломщикомъ Иваномъ Теодоровичемъ. – Опредѣлили и Его Высокопреосвященство, Ариепископъ Холмскій и Варшавскій утвердилъ: На основаніи 1047–1050 ст. IX т. св. Зак. изд. 1876 года и 6 ст. Уст. о герб. сборѣ изд. 1874 года, метрическое свидѣтельство о рожденіи и крещеніи Ксеніи Петровой Матафтиной выдать на установленной гербовой бумагѣ.

Вслѣдствіе чего и выдано сіе свидѣтельство изъ Холмско-Варшавской Духовной Консисторіи за надлежащимъ подписомъ и приложеніемъ печати. Гербовый сборъ уплаченъ. Г. Варшава Августа 31 дня 1889 года.

Члѣнъ консисторіи /подписано/ Ключарь, протоіерей Кл. Чеховичъ

Секретарь /подписано/ Михайль За[...] (М.П.)

Столоначальникъ /подпись неразборчива

Я нижеподписавшійся удостоверяю вѣрность этой копіи съ подлинникомъ ея представленнымъ мнѣ Ловичскому Нотаріусу Станиславу Николаевичу Тырховскому въ конторѣ моеи находящейся въ городѣ Ловичѣ подъ № 2 лично мнѣ извѣстнымъ и правоспособнымъ Петромъ Петровичемъ Матафтинымъ Статскимъ Совѣтникомъ жительствоющимъ въ городѣ Ловичѣ. При сличеніи мною этой копіи съ подлинникомъ въ послѣднемъ подчистокъ, приписокъ, зачеркнутыхъ словъ и никакихъ особенностей не было. Городъ Ловичъ тысяча восемьсотъ девяносто втораго года февраля пятнадцатаго дня. По реестру № 110. —

Ловичскій Нотаріусъ Станиславъ Тырховскій

Świadectwo

Na podstawie nakazu Jego Cesarskiej Mości, Chełmsko-Warszawski Konsystorz Duchowy, – po wysłuchaniu, a, podania radcy stanu Piotra Piotrowicza Mataftina o wydaniu świadectwa metrykalnego urodzenia i chrztu jego córki Kseni i b, zaświadczenia zgodnie z którym okazało się, iż w księdze metrykalnej katedralnego soboru warszawskiego za rok 1888, jest wpisany następujący akt: № 62. **Data urodzenia: tysiąc osiemset osiemdziesiątego ósmego roku lutego pierwszego dnia.** Data chrztu: tegoż roku września dwudziestego piątego. Imię urodzonej: Ksenia. Rodzice: inspektor podatkowy powiatu łowickiego radca stanu Piotr Piotrowicz Mataftin oraz jego prawowita żona Elena Grigorjewa; oboje wyznania prawosławnego. Rodzicami chrzestnymi byli: chorąży jekaterinodarskiego pułku kozackiego Aleksander Grigorjew Raszpil i wdowa Elena Karłowa Raszpil. Chrztu dokonał i niniejszy zapis wpisał protojerej Nikita Gorizontow z kantorem Iwanem Teodorowiczem. – Postanowili oraz Jego Eminencja, arcybiskup chełmski i warszawski zatwierdził: Na podstawie art. 1047–1050 t. IX. zb. Ust. wyd. 1876 roku i art. 6 Ust. o opłatach herb. wyd. 1874 roku, świadectwo metrykalne urodzenia i chrztu Kseni Piotrowej Mataftin wydać na papierze herbowym.

Wskutek powyższego wydano niniejsze świadectwo z Chełmsko-Warszawskiego Konsystorza Duchowego za właściwym podpisem i przyłożeniem pieczęci. Opłatę stemplową opłacono. M. Warszawa Sierpnia 31 dnia 1889 roku.

Członek konsystorza /podpisano/ Klucznik, protojerej Kl. Czechowicz

Sekretarz /podpisano/ Michał Za[...] (M.P.)

Stołonaczalnik /podpis nieczytelny

Ja niżej podpisany poświadczam zgodność niniejszej kopii z jej oryginałem przedstawionym mi notariuszowi łowickiemu Stanisławowi Nikolajewiczowi Tyrchowskiemu w moim biurze znajdującym się w mieście Łowiczu pod № 2 przez osobiście mi znanego i posiadającego zdolność prawną Piotra Piotrowicza Mataftina radcę stanu zamieszkałego w mieście Łowiczu. Przy porównaniu przeze mnie niniejszej kopii z oryginałem w ostatnim skreśleń, uzupełnień, wyrazów przekreślonych i żadnych innych szczególnych cech nie było. Miasto Łowicz tysiąc osiemset dziewięćdziesiąt drugiego roku lutego piętnastego dnia. Zgodnie rejestru № 110. —

Łowicki notariusz Stanisław Tyrchowski

jem Dmitrijowiczem Kołomninem³⁶. Zmarła zaś 30 XII 1901 r. i została pochowana w Warszawie³⁷.

Na tym nie koniec. Można też ustalić dalszych wstępnych Kseni Mataftin w linii żeńskiej. Kluczową osobą jest, odnotowana w wyżej wspomnianych świadectwach urodzenia, wdowa po generał lejtnancie Elena Karłowa Raszpil. Dostępna literatura odnotowuje tylko jednego generał lejtnanta o nazwisku Raszpil – Grigorija Antonowicza Raszpila (1801–1871)³⁸. Jego kariera wojskowa była związana głównie z Kubaniem i Kozackim Wojskiem Czarnomorskim (od 1860 r. – Kozackie Wojsko Kubańskie), gdzie w latach 1842–1852 pełnił rolę nakażnego atamana tego wojska; za swoją służbę, oprócz licznych nagród, otrzymał 1500 dziesięcin ziemi³⁹. Miał też w swojej karierze „polski epizod” – brał mianowicie udział w tłumieniu powstania listopadowego w składzie korpusu gwardii, m.in. uczestniczył w szturmie Warszawy⁴⁰.

W jednym z jego biogramów czytamy, że miał dwie żony. Pierwszą była Karolina Adamówna Leparska, z którą wziął ślub przypuszczalnie pod koniec 1831 r., i która urodziła mu siedmioro dzieci (czterech synów i trzy córki)⁴¹. Po jej śmierci (po 1842 r.) drugą żoną generał lejtnanta Grigorija Raszpila została Elena Karłowa, z domu von Bock (według autora publikacji, z której zaczerpnęliśmy tę informację – фон Бок)⁴². Miał z nią czworo dzieci. Zaś po śmierci generał lejtnanta w 1871 r. Elena Karłowa Raszpil przeprowadziła się z Krasnodara (wówczas Jekaterynodara) do Warszawy⁴³. Podkreśla się w tej publikacji, że druga żona generał lejtnanta Grigorija Raszpila była osobą przedsiębiorczą i po otrzymaniu od niego w prezencie domu w Jekaterynodarze rozwinęła wokół niego aktywną działalność komercyjną⁴⁴.

Z czworga dzieci z małżeństwa Grigorija i Eleny, możemy zidentyfikować troje. Prawdopodobnie najstarszym był Grigorij Grigorijowicz Raszpil. W wydawnictwie poświęconym uczestnikom Korpusu Paziów Jego Imperatorskiej Wysokości w Petersburgu czytamy, iż pochodził on z Kubania. Był synem generał lejtnanta,

³⁶ Urodził się 21 XII 1851 r. Od 1904 r. generał major, zob. *Spisok "generalam" po staršinstvu. Sostavlën" po 1-e ĩulã 1906 goda, S.-Peterburg" 1906*, s. 1014; *Biografičeskij slovar'. Vyššie činy Rossijskoj Imperii (22.10.1721–2.03.1917)*, t. II: I–P, Moskwa 2017, s. 132.

³⁷ Nekrologi Warszawskie, [dostęp: 2 XI 2023], <<http://www.nekrologi-baza.pl/zlista/175>>.

³⁸ *Rašpil', Grigorij Antonovič*, w: *Russkij Biografičeskij Slovar'*, t. 15: Pritvic'–Rejs", S.-Peterburg" 1910, s. 522–523; O. Kločkov, *General G.A. Rašpil' i ego voenno-političeskaã i gosudarstvenno-administrativnaã deãtel'nost'*. Avtoreferat dissertacii na soiskanie učenoj stepeni kandidata istoričeskich nauk, Armavir 2005.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ O. Kločkov, *Pol'skij sled v sud'be generala G.A. Rašpilã*, w: *Polãki w Rosii: istoriã i sovremennost'*, Krasnodar 2007, s. 146. To samo w: tenże, *Pol'skij sled v sud'be generala G.A. Rašpilã*, „Wiadomości Polskie” (Krasnodar) 2015, nr 4 (48), s. 18.

⁴² Prawdopodobnie zapis ten (фон Бок) jest wynikiem błędnego zapisu lub odczytania, a należy go czytać jako *von Bock*, gdyż w materiałach Kseni Mataftin znajduje się kartka z jej własnoręczną adnotacją „moja babcia” o następującej treści: „Pokrzywnicki h. Ślepowron z pow. niborskiego, służąc w wojsku pruskim, meldował się Fryderykowi II. Uważając to nazwisko za zbyt długie dla oficera pruskiego, polecił mu ograniczyć się do pierwszej zgłoski. Nazwisko zmieniono urzędownie na Bock v. Bockrzywnitzki, używane jest zaś von Bock”. Jest to miejscami niedokładny cytat z pracy Jana Bystronia *Nazwiska polskie*, Lwów 1927, s. 140.

⁴³ O. Kločkov, *Pol'skij sled...*, s. 146. To samo w: tenże, *Pol'skij sled v sud'be generala...*, s. 18.

⁴⁴ Tamże.

urodził się 9 III 1858 r., w 1883 r. awansował na stopień podporucznika, w 1885 r. porucznika, a w 1890 r. sztabskapitana⁴⁵. Od 1879 r. był związany ze stacjonującym w Warszawie Litewskim Pułkiem Lejbgwardii⁴⁶.

Młodszym synem był wspomniany w świadectwie urodzenia Kseni Mataftin – Aleksander Grigorijowicz Raszpil. Niestety o nim poza tym, że był chorążym jekaterinodarskiego pułku kozackiego, nie ma bliższych informacji. Biorąc jednak pod uwagę, że w 1888 r. był chorążym (stopień ten od 1884 r. w wojskach kozackich odpowiadał 12. randze), można przypuszczać, iż miał w tym roku ok. 20–25 lat. Jego obecność w Warszawie też nie jest przypadkowa, bowiem od lat 30. XIX w. w Warszawie stacjonował składający się z dwóch sotni Kubański kozacki dywizjon, który pełnił rolę osobistej ochrony namiestnika Królestwa Polskiego/generał-gubernatora warszawskiego oraz gości oficjalnych. Jego skład był zmieniany na zasadzie rotacji (co 3 lata), przy czym oficerowie mogli zostawać na 2–3 kadencje⁴⁷.

Trzecią osobą z rodzeństwa, którą możemy zidentyfikować, była matka Kseni Mataftin – Elena Grigorijewa Raszpil.

Można przypuszczać, iż Ksenia Mataftin też miała rodzeństwo, ponieważ w księgach metrykalnych cerkwi Narodzenia Św. Jana Chrzyciciela w Petersburgu, przy okazji ślubu 7 IV 1904 r., została odnotowana Elżbieta Piotrowna, z dopowiedzeniem – córka radcy stanu Mataftina⁴⁸. Natomiast w dokumentach pozostałych po bohaterce niniejszego tekstu, znajduje się list z 10 IX 1910 r., napisany i podpisany przez Olę Obricką, urodzoną Mataftin, w którym wspomina ona m.in. o swoim wuju Raszpilu – pułkowniku pułku litewskiego⁴⁹.

Wczesna biografia Kseni Mataftin rysuje się dość interesująco. Nie wiadomo gdzie dokładnie spędziła pierwsze lata życia. Jak wiemy, jej ojciec był inspektorem podatkowym w Łowiczu, więc przypuszczalnie rodzina początkowo mieszkała w tym mieście. Po jego śmierci najprawdopodobniej wdowa Elena z córkami przeprowadziła się do Warszawy. Wskazują na to: drugi ślub zawarty w 1898 r. właśnie w Warszawie⁵⁰ oraz fakt, że po śmierci 30 XII 1901 r. została tam pochowana⁵¹.

Nie wiemy, jak układały się stosunki Kseni Mataftin z ojczymem, ale w niespełna rok po śmierci matki (jesienią 1902 r. – zapewne we wrześniu) została oddana do Pawłowskiego Instytutu Żeńskiego dla Sierot w Petersburgu. Przypo-

⁴⁵ *Paži za 184 goda (1711–1895). Biografii byvših" pažej, s" portretami*, t. 7, Fridihsgamn" 1896, s. 698.

⁴⁶ A. Markgrafskij, *Istoriâ lejbgwardii Litovskago polka*. Priloženiâ, Varšava 1887, s. 69.

⁴⁷ A. Andreev, *Iz istorii i predistorii formirovaniâ i služby Kubanskogo kazač'ego divizionâ v g. Varšave za 1830–1917 gody*, w: *Vojna i voinskie tradicii v kul'turach narodov Ūga Rossii (IX Tokarevskie čtenîâ) «Kazačestvo Rossii meždû Evropoj i Aziej: opyt istoričeskogo i kulturnogo vzaimodejstviâ (K 80-letiu so dnâ roždenniâ vydaušegosâ istorika kazačestva V.N. Koroleva)»*: *Materialy Vserossijskoj naučno-praktičeskoj konferencii (g. Rostov-na-Donu, 9 oktâbrâ 2020 g.)*, Rostov-na-Donu 2021, s. 60–65.

⁴⁸ Arhivy Sankt-Petersburga (Archiwa Petersburga), [dostęp: 24 I 2023], <<https://spbarchives.ru/infres/-/archive/cgia/19/124/1551>>; Spravočnik metričeskih zapisej arhivov S.-Peterburga (Katalog ewidencji wpisów ksiąg metrykalnych archiwów Petersburga), [dostęp: 7 XI 2023], <<https://forum.vgd.ru/post/3866/104590/p3176078.htm>>.

⁴⁹ Jak sądzę chodzi o brata matki Kseni Mataftin Grigorija Grigorijowicza Raszpila.

⁵⁰ Spravočnik metričeskih zapisej arhivov S.-Peterburga (Katalog ewidencji wpisów ksiąg metrykalnych archiwów Petersburga), [dostęp: 7 XI 2023], <<https://forum.vgd.ru/post/3866/104590/p3176078.htm>>.

⁵¹ Nekrologi Warszawskie, [dostęp: 2 XI 2023], <<http://www.nekrologi-baza.pl/zlista/175>>.

СВИДѢТЕЛЬСТВО.

Дано сіе двѣицѣ Ксеніи Петровнѣ Матафтиной въ томъ, что она, какъ изъ представленныхъ ею документовъ видно, подданная Россійской Имперіи, уроженка г. Варшавы, дочь Статскаго Совѣтника, родилась 1 февраля 1888 г. и крещена въ вѣру Христіанскую православнаго исповѣданія; образованіе получила въ Павловскомъ Институтѣ въ г. С.-Петербургѣ; отъ сего учебнаго заведенія имѣеть аттестатъ отъ 25 мая 1905 г. за № 1231. Обучалась въ этомъ Институтѣ, при отличномъ поведеніи, оказала слѣдующіе успѣхи: въ Законѣ Божіемъ *отличное*, Русскомъ языкѣ и словесности *отличное*, Французскомъ языкѣ *отличное*, Нѣмецкомъ языкѣ *отличное*, Математикѣ *отличное*, Исторіи *отличное*, Географіи *отличное*, Естествовѣдѣніи *отличное*, Англійскомъ языкѣ *отличное* и Педагогикѣ *отличное*. Сверхъ того она обучалась чистописанію, пѣнію, музыкѣ, рукодѣлію, танцамъ и домашнему хозяйству. При выпускѣ награждена *шифромъ*. Прослушавъ затѣмъ полный двухлѣтній курсъ специальныхъ педагогическихъ классовъ того же Института, она оказала слѣдующія познанія: въ Законѣ Божіемъ *отличное*, Русскомъ языкѣ (съ методикою) и словесности *отличное*, Французскомъ языкѣ (съ методикою) и словесности *отличное*, Нѣмецкомъ языкѣ (съ методикою) и словесности *отличное*, Математикѣ *отличное*, Методикѣ Аріеметики *отличное*, Методикѣ Природовѣдѣнія *отличное*, Педагогикѣ и дѣтской литературѣ *отличное*, Исторіи и Законовѣдѣніи *отличное*. По предметамъ, избраннымъ ею для спеціального изученія: по Французскому языку и Математикѣ занималась практикою преподаванія въ младшихъ классахъ Института; въ удостовѣреніе сего и выдать ей аттестатъ отъ 25 мая 1907 г. за № 1231.

Наѣмъ, вслѣдствіе познанаго ею, Конвоемъ Матафтиной, времени оцѣнки поступить въ *Домовія Наставленія* и по рассмотрѣніи представленныхъ ею удостовѣрительныхъ свидѣтельствъ, которыя найдены удостовѣрительными, дозволено ей принять на себя сіе званіе съ правомъ преподавать наѣмъ вышеупомянутыхъ предметовъ только тѣ, успѣхи въ которыхъ получили вышеуказанную оцѣнку, со всеми выгодами и преимуществами, присвоенными означенному званію, покуда оныя въ ней отношенія могутъ. Въ удостовѣреніе сего дано сіе свидѣтельство за надлежащимъ подписаніемъ и съ приложеніемъ печати Канцеляріи Повѣстнаго С.-Петербургскаго Учебнаго Округа. Октября 4 вѣ въ днѣ 1907 г.

Управлющій С.-Петербургскимъ Учебнымъ Округомъ

Blomberg

Служащій за свидѣтельство заблаговѣсть руб., выданы въ С.-Петербургскомъ Губернскомъ Казначействѣ подлѣ квитанціи отъ 16 іюня 1907 г. № 1231.

Принять Канцеляріи

Троцкий

Świadectwo wydane przez kancelarię Petersburskiego Okręgu Oświaty, nadające uprawnienia do nauczania domowego, 1907 r., WBP w Lublinie, rkps 3071, k. 11

СВИДѢТЕЛЬСТВО.

Дано сіе двѣицѣ Ксеніи Петровнѣ Матафтиной въ томъ, что она, какъ изъ представленныхъ ею документовъ видно, подданная Россійской Имперіи, уроженка г. Варшавы, дочь Статскаго Совѣтника, родилась 1 февраля 1888 г. и крещена въ вѣру Христіанскую православнаго исповѣданія; образованіе получила въ Павловскомъ Институтѣ въ г. С.-Петербургѣ; отъ сего учебнаго заведенія имѣеть аттестатъ отъ 25 мая 1905 г. за № 1231. Обучалась въ этомъ Институтѣ, при отличномъ поведеніи, оказала слѣдующіе успѣхи: въ Законѣ Божіемъ *отличныя*, Русскомъ языкѣ и словесности *отличныя*, Французскомъ языкѣ *отличныя*, Нѣмецкомъ языкѣ *отличныя*, Математикѣ *отличныя*, Исторіи *отличныя*, Географіи *отличныя*, Естествовѣдѣніи *отличныя*, Англійскомъ языкѣ *отличныя* и Педагогикѣ *отличныя*. Сверхъ того она обучалась: чистописанію, пѣнію, музыкѣ, рукодѣлію, танцамъ и домашнему хозяйству. При выпускѣ награждена *шифромъ*. Прослушавъ затѣмъ полный двухлѣтній курсъ специальныхъ педагогическихъ классовъ того же Института, она оказала слѣдующія познанія: въ Законѣ Божіемъ *отличныя*, Русскомъ языкѣ (съ методикою) и словесности *отличныя*, Французскомъ языкѣ (съ методикою) и словесности *отличныя*, Нѣмецкомъ языкѣ (съ методикою) и словесности *отличныя*, Математикѣ *отличныя*, Методикѣ Аріеметики *отличныя*, Методикѣ Природовѣдѣнія *отличныя*, Педагогикѣ и дѣтской литературѣ *отличныя*, Исторіи и Законовѣдѣніи *отличныя*. По предметамъ, избраннымъ ею для спеціального изученія: по Французскому языку и Математикѣ занималась практикою преподаванія въ младшихъ классахъ Института; въ удостовѣреніе сего и выданъ ей аттестатъ отъ 25 мая 1907 г. за № 1231.

Нынѣ, вслѣдствіе поданнаго ею, Ксенією Матафтиною, прошенія о желаніи вступити въ *Домашнія Наставницы* и по разсмотрѣнннхъ ею удостовѣрительныхъ свидѣтельствъ, которыя найдены удовлетворительными, дозволено ей принять на себя сіе званіе съ выгодами и преимуществами, присвоенными означенному званію, поколику она къ ней относиться могутъ. Въ удостовѣреніе чего дано ей сіе свидѣтельство за надлежащимъ подписаніемъ и съ приложеніемъ печати Канцеляріи Попечителя С.-Петербуржскаго Учебнаго Округа. Октября «4» дня 1907 г.

Управляющій С.-Петербуржскимъ Учебнымъ Округомъ
Правитель Канцеляріи

Слѣдующіе за свидѣтельство двѣнадцать руб. внесены въ С.-Петербуржское Губернское Казначейство подъ квитанцію отъ 16 іюня 1907 г. № 12335.

ŚWIADECTWO

Dano niniejsze panience Kseni Piotrównie Mataftin o tym, iż ona, jak widać z przedstawionych przez nią dokumentów, poddana Cesarstwa Rosyjskiego, urodzona w m. Warszawa, córka radcy stanu, urodziła się 1 lutego 1888 r. i została ochrzczona w wierze chrześcijańskiej wyznania prawosławnego: wykształcenie otrzymała w Instytucie Pawłowskim w m. Petersburgu; od tego zakładu edukacyjnego ma atestat wydany dnia 25 maja 1905 r. o № 1231. Uczyła się w tym Instytucie, przy wzorcowym zachowaniu, wykazała się następującymi osiągnięciami: Prawo Boże *celując*; Język rosyjski i literatura *celując*; Język francuski *celując*; Język niemiecki *celując*; Matematyka *celując*; Historia *celując*; Geografia *celując*; Przyrodoznawstwo *celując*; Język angielski *celując* i Pedagogika *celując*. Ponadto studiowała: kaligrafię, śpiew, muzykę, rękodzieło, taniec i gospodarowanie w domu. Po ukończeniu nagrodzona *szyfr**. Dalej po wysłuchaniu dwuletniego specjalnego pedagogicznego kursu tegoż Instytutu, wykazała się następującymi osiągnięciami: Prawo Boże *celując*; Język rosyjski (z metodyką) i literatura *celując*; Język francuski (z metodyką) i literatura *celując*; Język niemiecki (z metodyką) i literatura *celując*; Matematyka *celując*; Metodyka Arytmetyki *celując*; Metodyka Przyrodoznawstwa *celując*; Pedagogika oraz literatura dziecięca *celując*; Historia i prawoznawstwo *celując*. Z przedmiotów, wybranych przez nią dla specjalnego studiowania: Język francuski i Matematyka zajmowała się praktyką nauczania w klasach podstawowych Instytutu; na potwierdzenie tego wydano jej atestat z dnia 25 maja 1907 r. o № 1331.

Obecnie, na skutek podanego przez nią, Ksenię Mataftin, podania o chęci przystąpienia do *Nauczycieli Domowych* i po rozpatrzeniu przedstawionych przez nią potwierdzających świadectw, które uznano za zadowalające, pozwolono jej przyjąć tę godność z wygodami oraz przewagami, które przysługują tej godności, ponieważ mogą być ku niej zastosowane. Na potwierdzenie tego dano jej niniejsze świadectwo z właściwym podpisem oraz przyłożeniem pieczęci Kancelarii Powiernika Petersburskiego Okręgu Oświaty. Październik „4” dnia 1907 r.

Zarządzający Petersburskim Okręgiem Oświaty
Kierownik Kancelarii

Należne za świadectwo dwanaście rub. wniesiono do Petersburskiego Gubernialnego Departamentu Skarbu pod pokwitowaniem z 16 czerwca 1907 r. № 12335.

* „Szyfr” – złoty monogram w formie inicjału cesarzowej, który noszono na białej kokardce ze złotymi paskami.

mnijmy, iż była to, jak zresztą wskazuje sama jego nazwa, szkoła dla dzieci-sierot wojskowych i urzędników, działająca w Petersburgu w latach 1798–1918, której uczennice pozostawały na pełnym utrzymaniu państwowym⁵². Przebywała tam do końca jesieni 1907 r. O tym, jakich przedmiotów uczyła się Ksenia Mataftin w tej szkole, dowiadujemy się ze świadectwa wydanego przez kancelarię Petersburskiego Okręgu Oświaty z dnia 4 X 1907 r., nadającego jej *notabene* uprawnienia do nauczania domowego. Uzyskanie uprawnień do nauczania domowego może dodatkowo świadczyć o jej stosunkach z ojczymem lub pozycji materialnej, ponieważ planowała lub nie wykluczała możliwości podjęcia pracy guwernantki.

Jesienią 1907 r. rozpoczęła jednak studia na Wyższych Kursach Żeńskich im. Bestużewa-Rumina – szkole wyższej dla kobiet, działającej w Petersburgu w latach 1878–1918. Ksenia Mataftin dokładnie opisuje przebieg tych studiów we wspomnianym wyżej życiorysie (zob. aneks). Stamtąd dowiadujemy się, że w latach 1909–1910 była związana z pracownią Aleksandra Pogodina (1872–1947)⁵³:

„W 1909 i 1910 roku pracowałam w kółku prof. Pogodina studiując kwestie słowiańskie gdzie miałam referat o pansłowianizmie w Austrii; w końcu lutego czy też na początku marca 1910 roku zorganizowałam wycieczkę studentek rosjanek z Petersburga do Warszawy, gdzie u stóp pomnika Mickiewicza złożyliśmy wieniec”⁵⁴.

Trzeba odnotować, że Aleksander Pogodin w latach 1902–1908 pracował na Uniwersytecie Warszawskim, jako profesor filologii słowiańskiej⁵⁵. W 1908 r. musiał zwołać się z tej uczelni (razem z szeregiem innych profesorów, protestujących przeciwko nacjonalistycznej polityce rosyjskich władz uczelni wobec Polaków)⁵⁶. W latach 1908–1910 był profesorem w katedrze słowianoznawstwa Wyższych Kursów Żeńskich im. Bestużewa-Rumina w Petersburgu⁵⁷. W związku z tym można domyślać się, że uczony ten odegrał znaczącą rolę przy powstaniu i realizacji pomysłu wycieczki grupy studentek tych kursów do Warszawy w marcu 1910 r. Być może też Ksenia Mataftin wiązała z osobą profesora swoje zainteresowania naukowe, jednak w tymże 1910 r. porzucił on pracę w Petersburgu na rzecz Uniwersytetu w Charkowie⁵⁸.

Opiekunem naukowym Kseni został więc Nikołaj Karejew (1850–1931)⁵⁹, który wysłał studentkę do Archiwum i Biblioteki Narodowej w Paryżu, w celu gromadzenia materiałów źródłowych, dotyczących Wielkiej Rewolucji Francuskiej (czerwiec 1910 – październik 1911; czerwiec – październik 1913 r.). Owocem tej pracy stały się dwa opublikowane wydawnictwa jej autorstwa: *Z historii nastrojów*

⁵² G. Razumova, *Pavlovskij institut blagorodnyh devic*, [dostęp: 7 XI 2023], <https://institutspb.ru/pdf/hearings/06-10_Razumova.pdf>.

⁵³ L. Lapteva, *Aleksandr L'vovič Pogodin (1872–1947) kak issledovatel' istorii slavân*, w: *Srednevekovyj gorod. Mežvuzovskij naučnyj sbornik*, t. 17, Saratov 2006, s. 166–184.

⁵⁴ WBP w Lublinie, Maria Bechczyc-Rudnicka: *Życiorysy, kwestionariusze, wykazy prac i inne*, rkps 3073, k. 2.

⁵⁵ L. Lapteva, dz. cyt., s. 168–171.

⁵⁶ Tamże, s. 171; A. Pogodin, *Varšavskij universitet*, w: *Novyj encyklopedičeskij slovar'*, t. 9: Bělorybica–Vel' moža, S.-Peterburg" [191-], szp. 605.

⁵⁷ L. Lapteva, dz. cyt., s. 172.

⁵⁸ Tamże, s. 173.

⁵⁹ O. Ás', *Karêêv Mikola İvanovič*, w: *Enciklopediâ istoriï Ukraïni: u 10 t.*, t. 4: Ka–Kom, Kiïv 2007, s. 110.

Ksenia Mataftin, 1911 r., WBP w Lublinie, sygn. 562/I

społecznych we Francji w epoce rewolucji (październik 1792 r. – styczeń 1793)⁶⁰ oraz Napoleon I i prefekci⁶¹. Z tego czasu zachowało się też zdjęcie Kseni Mataftin, zrobione w Paryżu w 1911 r. Bliższe szczegóły tych wyjazdów nie są jednak znane.

W czerwcu i lipcu 1912 r. Ksenia podróżowała także do Włoch:

„Poza Paryżem byłam jeszcze w Czerwcu i Lipcu 1912 roku we Włoszech w towarzystwie 12 studentek pod kierunkiem prof. historii średniowiecza Gre-fsem⁶²; (priwat)-docentem Ottokarem⁶³ specjal. historji Florencji; Ani_em⁶⁴ archiwistą i specjalistą mozaik bizantyjskich i Głównaniem⁶⁵ specjal. sztuki renesansu we Włoszech. Zwiedziliśmy wszystkie znane miasta i parę (mia-steczek) ciekawych z pamiątek historycznych. Głównym naszym celem było jednak poznanie Florencji i Rawenny z jednej strony jako związanych ze wspomnieniami Dantego i z drugiej strony _____ do któr⁶⁶ z którymi związane jest wspomnienie o Św. Franciszku”⁶⁷.

Wyjazd ten jest ciekawy, ponieważ zachowały się wspomnienia innego jego uczestnika, który opisuje go dokładnie i z własnej perspektywy, wspominając m.in. o Kseni Mataftin. Był nim związany z Petersburgiem historyk i kulturolog Nikołaj Ancyfierow⁶⁸, który poświęcił tej wycieczce cały rozdział pt. „По Италии в 1912 году (caravano russo)” / „Po Italii w 1912 roku (caravano russo)”. Z jego wspomnień wynika, iż sam wyjazd był organizowany w ramach seminarium prowadzonego przez profesora Cesarskiego Uniwersytetu w Petersburgu Iwana Grewsa i poświęconego włoskiemu poecie Dantemu Alighieri. Ksenia Mataftin nie należała do tego seminarium, była jedynie uczestniczką wycieczki.

N. Ancyfierow zapisał:

„Из участников семинария в экскурсию записались: Л.И. Новицкая, И.В. Берман, Е.Н. Нечаева, Т.Д. Каменская, Ж.П. Оттокар, В.Н. Николаева, А.Р. Фрейдлинг. Со стороны пришли: Е.В. Ернштедт, Л.С. Миллер,

⁶⁰ K. Mataftina, *Iz" istorii obšestvennago mněniâ vo Francii v" èpohu revolúcii (oktâbr' 1792 – âнвар' 1793)*, w: *Istoričeskoe Obozrěnie*, S.-Peterburg" 1912, t. 17, s. 173–273. Praca ta wyszła także jako odrębna nadbitka z własną numeracją stron: K. Mataftina, *Iz" istorii obšestvennago mněniâ vo Francii v" èpohu revolúcii (Oktâbr' 1792 – Áнвар' 1793)*, S.-Peterburg" 1912.

⁶¹ K. Mataftina, *Napoleon" I i prefekty. K" istorii prefektoralnoj administracii v" èpohu konsulstva i imperii*, w: *Nikolaû Ivanoviču Kerěevu učeniki i tovariši po naučnoj rabotě*, S.-Peterburg" 1914, s. 333–353.

⁶² Iwan Michajłowicz Grews (1860–1941), zob. M. Alpatov, *Grevs Ivan Mihajlovič*, w: *Bołšaâ Sovetskaâ Encyklopediâ*, 3-e izd. V 30-ti tomach, t. 7. Gogol'-Debit, Moskva 1972, szp. 804.

⁶³ Nikołaj Piotrowicz Ottokar (1884–1957), w: V. Kosticyn, *Rektory Permskogo universiteta 1916–2006*. Izdanie vtoroje, pererabotannoe i dopolnennoe, Perm' 2006, s. 45–64.

⁶⁴ Aleksandr Iwanowicz Anisimow (1877–1937), w: I. Kyzlasova, *Novye materialy k biografii A.I. Anisimova: Moskva, Aroslavl', Kostroma*, w: *Novgorodskij arhivnyj vestnik: naučno-publikatorskoe izdanie*, t. 11, Velikij Novgorod 2013, s. 109–132.

⁶⁵ Władimir Aleksandrowicz Gołowań (1870–1942), w: *Novejšaâ rossijskaâ istoriâ: issledovaniâ i dokumenty*, t. 12. Platonova N.N. *Dnevnik (1889–1921)*, Râzan' 2020, s. 791.

⁶⁶ Zapis przekreślony w rękopisie.

⁶⁷ WBP w Lublinie, Maria Bechczyc-Rudnicka: *Życiorysy, kwestionariusze, wykazy prac i inne*, rkps 3073, k. 2.

⁶⁸ Nikołaj Pawłowicz Ancyfierow (1889–1958), zob. A. Dobkin, *Ot sostavitelâ*, w: N. Ancyferov, *Iz dum o bylom: Vospominaniâ*, Moskva 1992, s. 3.

А.И. Корсакова, К.В. Гросман, К.П. Матафтина. Остальные участники поездки мне не запомнились...⁶⁹.

Grupa zebrała się spora, liczyła 31 osób – 25 studentek, 3 studentów i 3 organizatorów – kierownika profesora Iwana Grewsa, wspomagali dwaj jego asystenci, historycy sztuki, Aleksander Anisimow i Władimir Gołowań:

„Девушек было 25 (впрочем, не все они были девушки. Замужем уже были Томилова и Оттокар). Из студентов поехало трое: А.П. Смирнов, Г.Э. Петри, и я”⁷⁰.

Wszyscy musieli opłacić wpisowe w wysokości 200 rubli⁷¹. I chociaż suma ta dla części studentów seminarium okazała się zaporowa⁷², to mogła być zapewne jeszcze większa – kwota wpisowego na zorganizowaną dwa lata przed tym (w 1910 r.) również przez profesora Iwana Grewsa dla swoich studentów podobną wycieczkę do Włoch, wynosiła 250 rubli⁷³.

Do organizacji wyjazdu zabrano się bardzo solidnie. Iwan Grews wystarał się o dofinansowanie od rządu (otrzymał 170 rubli od Ministerstwa Oświaty Narodowej), zaś rektor uniwersytetu w Petersburgu Erwin Grimm⁷⁴ oraz dyrektor Wyższych Kursów Żeńskich Siergiej Bulicz⁷⁵, za pośrednictwem ambasadora Rosji w Rzymie, zapewnili uczestnikom wyjazdu ulgowej przejazd koleją włoską oraz bezpłatny wstęp do muzeów⁷⁶.

Wyjazd uczestników miał miejsce w niedzielę 20 V 1912 r. rano (wg. kalendarza gregoriańskiego 2 czerwca) z Dworca Warszawskiego w Petersburgu. Z tego momentu zachowała się ciekawa charakterystyka Kseni Mataftin, zapisana przez Nikołaja Ancyfierowa:

„Девушки наши, одетые по-дорожному, какие-то непривычные. Шляпы с неимоверными полями некоторых из них придавали нашей группе не-демократический вид. Поразило меня количество и величина чемоданов самой модной из девушек, ученицы Н.И. Кареева – К.П. Матафтиной”⁷⁷.

⁶⁹ „Spośród uczestników seminarium na wycieczkę zapisali się: L.I. Nowickaja, I.W. Berman, E.N. Nechaewa, T.D. Kamenskaja, J.P. Ottokar, W.N. Nikolajewa, A.R. Frejdling. Z obcych: E.W. Ernsztedt, L.S. Miller, A.I. Korsakowa, K.W. Grosman, K.P. Mataftina. Reszty uczestników wyjazdu nie zapamiętałem...”, zob. N. Ancyferow, dz. cyt., s. 280.

⁷⁰ „Dziewczyn było 25 (choć nie wszystkie były dziewczynami. Zameżnymi już były Tomiłowa i Ottokar). Ze studentów pojechało trzech: A.P. Sмирнов, G.E. Petri i ja”, zob. tamże.

⁷¹ Tamże.

⁷² „К сожалению, не все участники семинария могли ехать. Хотя взнос был невелик (на все про все 200 рублей за два месяца), но даже и эта скромная сумма не для всех была посылна” („Niestety nie wszyscy uczestnicy seminarium mogli pojechać. Chociaż składka była niewielka (200 rubli za wszystko na dwa miesiące), to nawet ta skromna kwota nie była dla wszystkich osiągalna”), zob. tamże.

⁷³ A. Sobolev, R. Timenčik, *Venecia v russoj poezii. Opyt antologii. 1888–1972*, Moskva 2019, s. 76 (rozdział 9).

⁷⁴ Erwin Dawidowicz Grimm (1870–1940), zob. V. Bračev, *Professor È.D. Grimm i ego «delo»*, „Obšestvo. Sreda. Razvítie” 2019, nr 1 (50), s. 19–25.

⁷⁵ Siergiej Konstantinowicz Bulicz (1859–1921), [dostęp: 7 XI 2023], <<https://bioslovhist.spbu.ru/person/187-bulich-sergey-konstantinovich.html>>.

⁷⁶ N. Ancyferow, dz. cyt., s. 440 (przyt. 5).

⁷⁷ „Nasze dziewczyny, ubrane w stroje podróżne, były jakieś niezwykle. Kapelu-

W opublikowanych wspomnieniach Nikołaja Ancyfierowa opuszczono fragment opisujący jak przebiegała droga uczestników wycieczki do Włoch (poza tym, że odjechali z Petersburga pociągiem) – zaznaczono jedynie, że pierwszym ich przystankiem na Półwyspie Apenińskim była Wenecja. Z innych źródeł jednak wiemy, że przy wyborze drogi kolejowej zwykle trasa takiego przejazdu wyglądała następująco: Petersburg – Warszawa, w stolicy Polski przesiadka na pociąg relacji Warszawa – Wiedeń (lub Warszawa – Granica⁷⁸ i Granica – Wiedeń), ostatni odcinek pociągiem relacji Wiedeń – Wenecja⁷⁹. Wiadomo też, że wówczas z Petersburga do Warszawy kursowały dwa pociągi pasażerskie: nr 17, który wyjeżdżał z północnej stolicy o 11:45, zaś przybywał do Warszawy ok. 9:30 rano następnego dnia oraz nr 15 (pospieszny), który wyjeżdżał ok. 19:00 i przybywał ok. 13:00⁸⁰. Z zapisu o porannym spotkaniu grupy na dworcu kolejowym można wnioskować, iż wybrali ten wcześniejszy pociąg.

Pierwszym przystankiem na ziemi włoskiej, jak zaznaczono wyżej, była Wenecja. Grupa spędziła tam 8–10 dni, zakwaterowana w Albergo Ferrari Bravo⁸¹. Wydawcy wspomnień Nikołaja Ancyfierowa przyjęli, iż był to hotel o nazwie „Ferrari Bravo”, aczkolwiek poza tą jedyną wzmianką nic o takim hotelu w Wenecji nie wiadomo⁸². Ponadto włoskie *albergo* może oznaczać nie tylko hotel, ale także np. oberżę⁸³, z kolei Ferrari Bravo to dość rozpowszechnione włoskie nazwisko, co pozwala przypuszczać, iż mógł to być zajazd lub pensjonat prowadzony przez rodzinę o takim nazwisku. Budynek, jak można sądzić, nie był już pierwszej świeżości i pobyt w nim okazał się wątpliwą przyjemnością. We wspomnieniach Nikołaja Ancyfierowa, gdzie pojawia się kolejna wzmianka o Kseni Mataftin, czytamy:

„Днем мы встретили Собинова⁸⁴. Вот бы попросить его пропеть о Венеции! Но кто же из нас мог решиться подойти к этому стройному, светлому Лоэнгину. Ему ли петь нам в сумраке Albergo Ferrari Bravo. Ведь даже наша Матафтина содрогнулась, поднимаясь по неприветливой лестнице этого отеля, и, говорят, ложась спать, всплакнула”⁸⁵.

Dalej droga wycieczki przebiegała przez Padwę i Rawennę (miasto ostatniego spoczynku Dantego Alighieri), gdzie przekupiwszy dozorcę w nocy wkradli

---

sze z niesamowitymi polami niektórych z nich nadawały naszej grupie niedemokratyczny wygląd. Uderzyła mnie liczba i wielkość walizek najmłodniejszej z dziewcząt, uczennicy N.I. Karejewa – K.P. Mataftin”, tamże, s. 281.

⁷⁸ Dziś dzielnica miasta Sosnowiec o nazwie Maczki, a wówczas osada kolejowa, główny punkt przesiadkowo-przeładunkowy na granicy zaborów rosyjskiego i austriackiego.

⁷⁹ A. Sobolev, R. Timenčik, dz. cyt., s. 65–66 (rozdział 6).

⁸⁰ Tamże.

⁸¹ N. Ancyferov, dz. cyt., s. 286.

⁸² A. Sobolev, R. Timenčik, dz. cyt., s. 126 (rozdział 20).

⁸³ S. Soja, Z. Zawadzki, *Słownik włosko-polski*, Warszawa 1960, s. 13.

⁸⁴ Leonid Witaljewicz Sobinow (1872–1934), zob. J. Kański, *Sobinow Leonid*, w: *Encyklopedia muzyczna PWM: część biograficzna*, t. 10 (Sm–Ś), red. E. Dziębowska, Kraków 2007, s. 21.

⁸⁵ „Po południu spotkaliśmy Sobinowa. Gdyby tylko można było poprosić go, żeby zaśpiewał o Wenecji! Ale któż z nas odważyłby się podejść do tego smukłego, bystrego Loengina. Ale czy powinien śpiewać nam w mroku Albergo Ferrari Bravo. W końcu nawet nasza Mataftina zadrzała, wspinając się po nieprzyjaznych schodach tego hotelu i, jak mówią, idąc do łóżka, się popłakała”, zob. N. Ancyferov, dz. cyt., s. 285.

się do Mauzoleum Galli Placydii, żeby w świetle świec oglądać starożytne rzymskie mozaiki⁸⁶.

Punktem kulminacyjnym wyjazdu był jednak pobyt we Florencji (mieście rodzinnym Dantego Alighieri), gdzie spędzili kilka tygodni (zakwaterowani w hotelu „Skandynawia”) i gdzie już pierwszego wieczora poczuli się jak w domu:

„Когда вечером мы все встретились за ужином и пили кьянти из круглых бутылок, переплетенных соломой, нам казалось, что мы наконец, после долгих странствий достигли родного дома”⁸⁷.

Florencja była też bazą wypadową dalszych podróży po okolicy, m.in. do Fiesole (miasteczka z którego rozpoczął swoją twórczą drogę Fra Angelico) oraz franciszkańskiego sanktuarium w La Verna, gdzie otrzymał stygmaty św. Franciszek z Asyżu⁸⁸. Z czasu pobytu we Florencji zachowało się zdjęcie grupowe uczestników tego wyjazdu. Jest na nim również Ksenia Mataftin w typowym dla tej epoki stroju.

Po Florencji zwiedzili Sienę, Perugię, Asyż, aby ostatecznie dotrzeć do Rzymu. Tam zatrzymali się w starej pojezuickiej kamienicy, gdzie zostały im wydzielone dwa pokoje⁸⁹. Opisem pobytu w Rzymie Nikołaj Ancyfierow kończy swoje wspomnienia z podróży do Włoch, dając jeszcze krótką wzmiankę o Kseni Mataftin:

„Вот милая *bambino*, совсем кисейная барышня Кучина и тонкая, со шляпой размеров зонтика, чопорная, как английская мисс, Матафтина, а вот полный контраст ей – крепкая, с лицом русско-восточным Шуручка Знаменская, прозванная Иваном Михайловичем «справедливой»”⁹⁰.

Trudno stwierdzić na ile obiektywne były te pobieżne relacje, które czasami mogą wydawać się sprzeczne ze sobą. Są to jednak jedyne niedokumentalne świadectwa, dotyczące Kseni Mataftin z tego okresu jej życia, opisane przez obcą osobę.

W swoim życiorysie Ksenia Mataftin zapisała także, że w przededniu I wojny światowej – w styczniu–maju 1914 r., odbyła podróże do Włoch, Niemiec i Francji (gdzie zwiedzała zamki nad Loarą i w Prowansji)⁹¹. Skądinąd wiemy też, że w grudniu 1914 r. przebywała w Warszawie – być może dłużej, być może tylko przejazdem – zachował się bowiem jej list z 28 XII 1914 r., napisany na ilustrowanej pocztówce do profesora Iwana Grewsa i wysłany właśnie z Warszawy⁹².

⁸⁶ Tamże, s. 288–289.

⁸⁷ „Kiedy wieczorem my wszyscy spotkaliśmy się przy kolacji i piliśmy chianti z okrągłych butelek, oplecionych słomą, wydawało się nam, iż my wreszcie, po długich wędrówkach, dotarliśmy do rodzimego domu”, tamże, s. 290.

⁸⁸ Tamże, s. 292–293.

⁸⁹ Jak można sądzić zakwaterowanie to zapewnił grupie profesora Iwana Grewsa ambasador rosyjski, chociaż nie zostało to wyraźnie powiedziane w opublikowanych wspomnieniach, tamże, s. 306–307.

⁹⁰ „Oto słodka *bambino*, całkowicie muślinowa młoda dama Kuczina i szczupła, w kapeluszu wielkości parasola, sztywna, jak angielska miss, Mатафтина, a oto jej całkowite przeciwieństwo – Szuroczka Znamenskaja – silna, z twarzą rosyjsko-orientalną, nazywana przez Iwana Michajłowicza »sprawiedliwą«, tamże, s. 309.

⁹¹ WBP w Lublinie, Maria Bechzyce-Rudnicka: Życiorysy, kwestionariusze, wykazy prac i inne, rkps 3073, k. 2.

⁹² N. Ancyferow, dz. cyt., s. 444 (przyp. 33). Zob. też: *Gosudarstvennaâ Ordena Trudovogo Krasnogo Znameni Publichnaâ Biblioteka im. M.E. Saltykova-Şedrina. Otdel rukopisej*, F. 1148. *Grevs Ivan Mihajlovič. Opis' fonda*, Leningrad 1982, nr 98.

Ksenia Mataftin (w dolnym rzędzie, druga od lewej strony) wśród uczestników wycieczki do Włoch, Florencja, 1912 r., za: N. Ancyferov, *Iz dum o bylom: Vospominaniâ*, Moskva 1992, po k. 384

Te ostatnie wyjazdy miały miejsce już po ukończeniu Wyższych Kursów Żeńskich im. Bestużewa-Rumina w Petersburgu. Wysiłki Kseni Mataftin zostały docenione przez uczelnię i została ona zaproszona do pozostania w katedrze historii powszechnej, ale musiała odmówić:

„W grudniu W⁹³ 1913 roku ukończyłam Kursy Bestużewskie i prof. Karejew i Tarle zaproponowali mnie bym pozostała przy »katedrze« historii powszechnej aby pracować nadal naukowo i ew. (pokierować) seminarium. Wojna i warunki mego życia osobistego zmusiły mnie do zajęcia się moim majątkiem ziemskim w Gub. Pskowskiej⁹⁴.”

Zapis o majątku ziemskim pokrywa się z informacją Mirosława Dereckiego, iż w przededniu lub na początku I wojny światowej Ksenia Mataftin otrzymała duży spadek po swojej babce (Elenie Raszpil?), za który nabyła dobra w guberni pskowskiej, liczące kilka tysięcy dziesięcin ziemi⁹⁵. Majątku tego zapewne należy szukać w okolicach miasta Chołm⁹⁶. Nie był on jednak długo jej własnością – doświadczona

⁹³ Zapis przekreślony w rękopisie.

⁹⁴ WBP w Lublinie, Maria Bechzyc-Rudnicka: Życiorysy, kwestionariusze, wykazy prac i inne, rkps 3073, k. 2v.

⁹⁵ M. Derecki, dz. cyt., s. 6.

⁹⁶ Chołm (ros. *Холм*) – obecnie miasto w obwodzie nowogrodzkim Federacji Rosyjskiej (w okresie od 1802 do 1920 r. należało do guberni pskowskiej). Z jesieni 1918 r. zachował się dokument – opis umeblowania i rzeczy pozostawionych na przechowanie w mieście Chołm przez Antoniego Rudnickiego, wycenionych na 41 970 rubli, zob. WBP

przez bolszewicki przewrót październikowy, zapisała: „W 1917 roku wypędzona zostałam z majątku”⁹⁷.

Odnosiła także inne ważne zmiany: „(...) w roku 1915 roku przeszłam na katolicyzm i wyszłam za mąż za Antoniego Rudnickiego obywatela (rosyjskiego) z Podola”⁹⁸. W 1918 r. razem z małżonkiem przyjechała do Polski, przyjmując jego nazwisko i przybierając imię Maria.

Tak skończyła się historia Kseni Mataftin i zaczęła Marii Bechczyc-Rudnickiej.

***

Niniejszy tekst jest swego rodzaju inauguracją wprowadzenia do obiegu naukowego rękopiśmiennej spuścizny Marii Bechczyc-Rudnickiej, przekazanej w 1984 r. do Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie⁹⁹. Jej opracowanie zajęło nieco więcej czasu, niż przypuszczano w dalekim 1987 r.¹⁰⁰, ale ostatecznie dokonała tego dr Anna Pachocka, pracująca przez wiele lat w Dziale Zbiorów Specjalnych Biblioteki. Materiały rękopiśmienne otrzymały sygnatury od 3071 do 3230 i zawierają nie tylko dokumenty biograficzne Marii Bechczyc-Rudnickiej, ale także związane z jej twórczością, korespondencję osobistą i z instytucjami, materiały dotyczące Antoniego Rudnickiego, Edwarda Wrocławskiego, Teatru im. J. Osterwy w Lublinie, czasopisma „Kamena” itp. Są one dostępne dla czytelników w czytelni Działu Zbiorów Specjalnych.

---

w Lublinie, Dokumenty dotyczące Antoniego Stanisława Rudnickiego (w tym korespondencja), rkps 3173, k. 21). Ilość i gabaryty rzeczy sugerują, iż musiały być przetransportowane z niezbyt dużej odległości.

⁹⁷ Tamże, Maria Bechczyc-Rudnicka: Życiorysy, kwestionariusze, wykazy prac i inne, rkps 3073, k. 2v.

⁹⁸ Tamże.

⁹⁹ E. Gawarecka, dz. cyt., s. 14.

¹⁰⁰ Tamże, s. 20.

ANEKS

Życiorys (brudnopis) Kseni Mataftin, napisany po 1920 r.¹

[karta 1] Niżej podpisana Marja Rudnicka urodzona Ksenia Mataftina w Warszawie 1 lutego 1888 roku. W jesieni 1902 wstąpiłam do Instytutu Pawłowskiego w Petersburgu² (Instyt. dla blagorodnych dziewic Wiedom. Imp. Marji) do klasy 3^{ciej} czyli w rachunku zwykłym do 5^{tej}, gdyż w Instytutach³ porządek klas liczony jest odwrotnie.

W 1905 roku ukończyłam 7 klas tego Instytutu jako pierwsza uczennica z I^{szą} nagrodą (monogram złoty). Jesienią tego roku wstąpiłam do dodatkowych kursów klas pedagogicznych [w] tym samym Instytucie, z których pierwsza nosiła nazwę [„]teorja” a druga „praktyka”. Na wiosnę 1907 ukończyłam [te] dwie klasy przy czym otrzymałam dyplom ze stopniem „celująco”⁴ (otliczno); tej samej [je]sieni, na mocy ko podstawie konkursu świadectw dyplomów [przy]jęta zostałam na wydział historyczno-filologiczny, [odd]ział historii powszechnej, Kursów B wyższych Kursów [uni]wersyt. imienia Bestużewa w Petersburgu.

Świadectw tych nie mogę przedstawić gdyż pozostały w [Ros]yi. Fakt jednak, że przyjęta zostałam na kursy [Best]użewa na Wydział hist.-filolog. jest dostatecznym dowodem, że ukończyłam [...] [przy] Instytucie, gdyż bardzo surowy konkurs [uwzglę]dniał tylko kandydatury tych studentek, które [ukoń]czyły najmniej 8 klas ze stopniem nie [mniej] 4+.

System tych Kursów, zresztą jak i we wszystkich [Uniwersyt.] Rosyjskich tego czasu, był podmiotowym, t.j. [...] znaczy, że studentka zdawała z danego przedmiotu [...] jeden i to w porządku jaki sobie sama wybrała, [naj]ważniejszymi były 3 egzaminy tak zw. „oddziały”: [„]histo[r]ja”, z których pierwsze były to specjalne egzaminy [...] pewnych epok okresów historycznych wymagających [...] badań. Obralam, jak to widać z załączonego [...] [arty]kuły: I Francja pod koniec XVIII w. (upadek abso[...] publicystyka francuska w okresie I^{szej} rzeszypospolitej; [karta 1v] II Monarchja absolutna we Francji i III Anglja w XVII–XVIII wieku.

Seminarja były to drobne grupki studentek zebranych koło profesora dla zapoznania się z jakąś specjalną kwestją naukową, osobą historyczną, lub ściśtem okresem historycznym. Odbyłam następujące Seminarja: proseminarium dla początkujących pod kierunkiem prof. Wulfiusem⁵ o literaturze politycz. we Francji w XVIII w. ([...], _____); seminarjum 1908–1909: _____ pod kierun. prof. Grimma⁶; _____ pod kier. prof. Karejewa⁷ _____ Makiawelj[usz] _____ pod. kier. prof. Grimma; pod kierun. prof. Tarle⁸ Analiza poglądów społecznych [...]; [...] _____ św. Augustyna.

¹ WBP w Lublinie, rkps 3073, k. 1–3; wszystkich skreśleń dokonała autorka rękopisu; w nawiasach kwadratowych uzupełniono wyrazy mało czytelne lub uszkodzone, trzema kropkami zaznaczono wyrazy lub fragmenty nieczytelne; przy odtworzeniu tekstu zachowano także pismo oryginału.

² Pawłowski Instytut Żeński dla Sierot – szkoła dla dzieci sierot wojskowych i urzędników, działająca w Petersburgu w latach 1798–1918.

³ Poprawiono z „w tym Instytucie”.

⁴ Nadpisano nad przekreślonym „znakomicie”.

⁵ Aleksandr Germanowicz Wulfius [Александр Германович Вульфийус] (1880–1941).

⁶ Dawid Dawidowicz Grimm [Давид Давидович Гримм] (1864–1941).

⁷ Nikołaj Iwanowicz Karejew [Николай Иванович Кареев] (1850–1931).

⁸ Ewgenij Wiktorowicz Tarle [Евгений Викторович Тарле] (1874–1955).

Ksenia Mataftin (Maria Bechzyc-Rudnicka), Lipno, 1919–1922,
WBP w Lublinie, sygn. 562/I

Obowiązkowymi były tylko 2–3 seminarja, ja jednak przedstawiłam do podpisu 5 tylko 5.

Przedstawiłam do podpisu profesorom tylko 5 semin. ponieważ obowiązkowymi były tylko 2–3.

W tym czasie, w czerwcu 1910 roku wysłana zostałam przez prof. Karejewa do Paryża dla studjów nad histor. francuską i pozostawałam tam aż do października 1911 roku pracując w Archiwum i Bibliotece Narod[owej] pod kierunkiem prof. Karejewa, który parę razy przy[jeżdżał] do Paryża. Wynikiem tych studjów była prac[a] moja, którą załączam, „O opinii publicznej franc[...] w okresie rewolucji”⁹. Jak to wiadać z ostatniej strony [...] pracy, była ona odcisnięta na rozkaz Komitetu [...] Towarz. Historycz. przy [U]niwersyt. w Petersburgu [...] dla 17 i umieszczona w 17 tomie przeglądu historycz[ego] („Istoriczeskoje Obozrenje”). [karta 2] Jednocześnie też Podczas tych pobytów w Paryżu rozpoczęłam prace nad administracją prefekt. przy pierwsz za I^{szego} Cesarstwa, które podjęłam znów w czasie mego 2 i 3 pobytu w Paryżu, od końca Czerwca do Października _____ 1913 r. Praca ta miała być dysertacją na magistra historii. Została ona jednak przerwana z powodu wypadków politycznych, tak że zebrałam tylko część materiału. W związku z tą moją robotą¹⁰ wydałam opracowałam broszurkę umieszczoną w Wydawnictwie ofiarowanym prof. Karejewowi przez jego kolegów z wydziału Hist.-Filolog. z powodu jego Jub rocznicy¹¹.

O pierwszej mojej pracy zamieszczono przychylnie wzmiank[i] w „Russkaj Myśl”¹², „Gołos minuwšago”¹³ i w „_____”.

Poza Paryżem byłam jeszcze w Czerwcu i Lipcu 1912 roku we Włoszech¹⁴ w towarzystwie 12 studentek pod kierunkiem prof. historii średniowiecza Grefsem¹⁵; [pryw.-] do[centem] Ott[okarem]¹⁶ specjal. historii Florencji; A[nisimow]em¹⁷ archiwistą i specjalistą mozaik bizantyjskich i Głównaniem¹⁸ specjal. sztuki renesansu we Włoszech. Zwiedziliśmy wszystkie znane miasta i parę miasteczek ciekawych z pamiątek historycznych. Głównym naszym celem było jednak poznanie Florencji i Rawenny z jednej strony jako związanych ze wspomnieniami Dantego i z drugiej strony As[...] ____ do[...] z którymi związane jest wspomnienie o Św. Franciszku.

⁹ K. Mataftina, *Iz” istorii obšestvennogo mnëniã vo Francii v” èpohu revolücii (oktãbr’ 1792 – ânvar’ 1793)*, w: *Istoričeskoe Obozrënie*, S.-Peterburg” 1912, t. 17, s. 173–273. Praca ta wyszła także jako odrębna nadbitka z własną numeracją stron: K. Mataftina, *Iz” istorii obšestvennogo mnëniã vo Francii v” èpohu revolücii (Oktãbr’ 1792 – Ânvar’ 1793)*, S.-Peterburg” 1912.

¹⁰ Nadpisano nad przekreślonym „pracą”.

¹¹ K. Mataftina, *Napoleon” I i prefekty. K” istorii prefektoralnoj administracji v” èpohu konsulstva i imperii*, w: *Nikolaù Ivanoviču Kerčëvu učeniki i tovariši po naučnoj rabotë*, S.-Peterburg” 1914, s. 333–353.

¹² „Russkaja mysl” („Русская мысль”) – czasopismo ukazujące się w Moskwie w latach 1880–1918.

¹³ „Gołos minuwšago” („Голосъ минувшаго”) – czasopismo ukazujące się w Moskwie w latach 1913–1923.

¹⁴ O tej wycieczce zob. w rozdziale „По Италии в 1912 году (caravano russo)” w książce wspomnień Nikołaja Ancyfierowa: N. Ancyferov, *Iz dum o bylom: Vospominaniã*, Moskva 1992, s. 277–309.

¹⁵ Iwan Michajłowicz Grews [Иван Михайлович Гревс] (1860–1941).

¹⁶ Nikołaj Piotrowicz Ottokar [Николай Петрович Оттокар] (1884–1957).

¹⁷ Aleksandr Iwanowicz Anisimow [Александр Иванович Анисимов] (1877–1937).

¹⁸ Władimir Aleksandrowicz Gołowań [Владимир Александрович Головань] (1870–1942).

Nie mówię już o moich podróżach do Włoch, Niemiec i Francji (zamki na Loarze i w Prowance w Styczniu do Maja 1914 r.).

W 1909 i 1910 roku pracowałam w kółku prof. Pogodina¹⁹ studiując kwestie słowiańskie gdzie miałam referat o pansłowianizmie w Austrii; [pod koniec] lutego czy też na początku marca 1910 roku zorganizowałam wycieczkę [karta 2v] studentek rosjanek z Petersburga do Warszawy, gdzie u stóp pomnika Mickiewicza złożyliśmy wieniec. Wycieczkę tą spotykała młodzież przed z prof. Korzonem²⁰ na czele i byliśmy przyjęte przez Koło Polek. Prasa polska bardzo przychylnie przyjęła tą wycieczkę. W grudniu W 1913 roku ukończyłam Kursy Bestużewskie i prof. Karejew i Tarle zaproponowali mnie bym pozostała przy „katedrze” historii powszechnej aby pracować nadal naukowo i ew. pokierować seminarium. Wojna i warunki mego życia osobistego zmusiły mnie do zajęcia się moim majątkiem ziemskim w Gub. Pskowskiej.

W roku 1915 roku przeszłam na katolicyzm i wyszłam zamaż za Antoniego Rudnickiego obywatela [rosyjskiego] z Podola, który jest obecnie zastępcą starosty w Lipnie.

W 1917 roku wypędzona zostałam z majątku i w 1918 roku w listopadzie przyjechałam do Warszawy.

Moje 2 świadectwa (z 7^{mi} klas i 2 klas dodatkowych) szkoły średniej i dyplom [U]niwersytet. pozosta[w]ały podczas wojny w kancelarii Kursów, gdyż nie były mi potrzebne, nie miałam bowiem zamiaru udzielać lekcji w szkołach średnich i [...], że miałam i nadal zamiar pozostać w kontakcie z Kursami jako „pozostawiona” przy katedrze.

Co się tyczy dyplomu szkoły średniej, którego się nie przedstawiało do konkursu, to pozostał on u mego Ojczyrna w Orle, gdyż nie chciałam go ze sobą wozić by go nie zgubić.

Wszystkich tych dokumentów Dokumentów tych, które mi do owego czasu nie były potrzebne, [karta 3] nie mogłam sprowadzić prze[d] wyjazdem z Rosji gdyż poczty pracowały an[or]malnie i korespondencja mogła zaginąć, z drugiej strony mężowi memu groziła nam groziła możliwość aresztowania przez bolszewików i musieliśmy wyjechać bardzo pośpiesznie. Zresztą w chwili wyjazdu myśl że te dokumenty mogły by mi się przydać by na życie zarobić, nie przyszła mi do głowy.

Posyłam więc tylko Załączam więc tylko to co miałam przy sobie „matrykulę” (indeks), zwracam jednak uwagę na to, że nie jest to świadectwo wydawane jednorazowo po skończonych studiach, lecz przeciwnie, książeczkę tą otrzymuje się w pierwszych dniach po wstąpieniu na Kursy i stopnie wpisuje się stopniowo. Ponieważ jednak stopnie te wpisują się również i w kancelarii i mają one być następnie wniesione do dyplomu, studenci często zaniedbują przedstawiane jej do wypełniania, szczegó[lnie], gdy egzamin odbył się w warunkach wyjątkowych np. w domu profesora lub w dniu w którym profesor nie egzaminuje wszystkich, a [jeszcze], gdy student jest dobrze profesorowi znany, co się właśnie zdarzyło ze mną w sprawie egzaminu z Historji Rosji u Prof. [...] w roku 1908 i [...] historji u Karejewa ___ r., który wysłał mnie do Paryża i pod kierunkiem którego głównie pracowałam.

Również nie wszystkie seminaRIA zostały wynotowane, [których liczba i tak] przewyższa obowiązującą normą.

[karta 3, dopisek wzdluż tekstu]

Z języków tylko jeden był obowiązujący. To samo dotyczy filozofji z której [można] było [wybierać] dowolnie pomiędzy: starożytną, nowożytną i najnowszą. Historja [...] była [nieobowiązująca].

¹⁹ Aleksandr Lwowicz Pogodin [Александр Львович Погдин] (1872–1947).

²⁰ Tadeusz Korzon (1839–1918).

[karta 3v] Wyjaśnienie znaków:

y = dostateczny

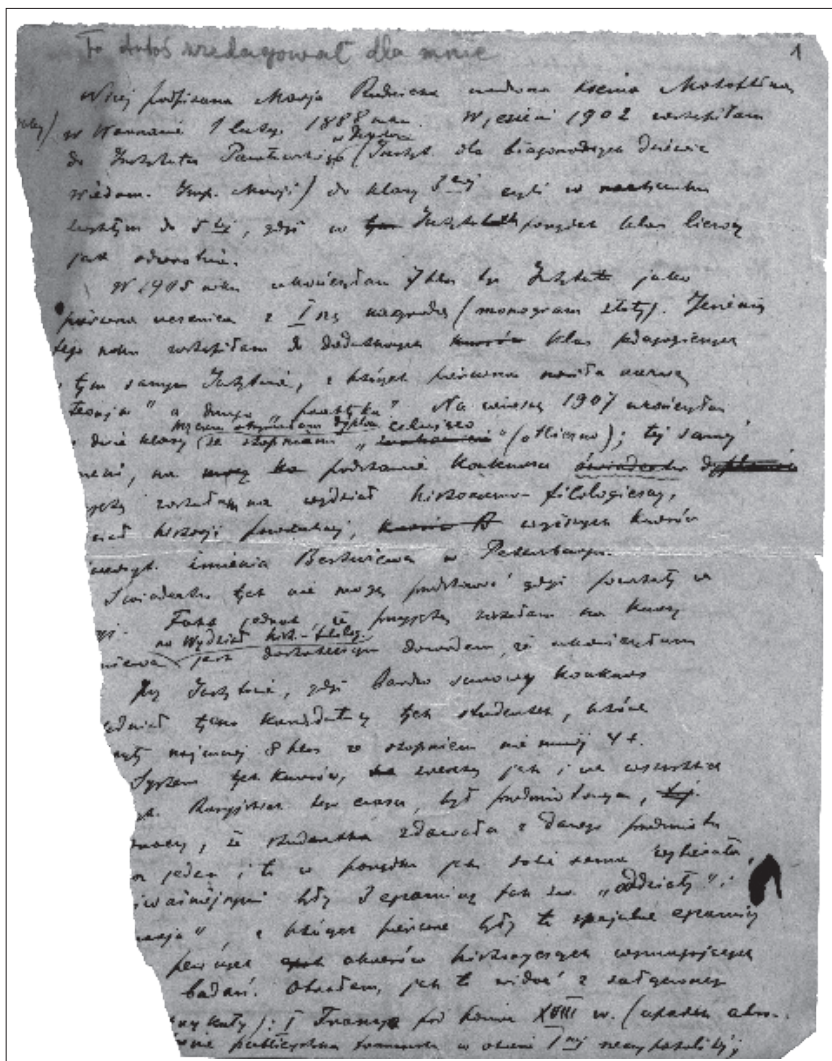
b.y. = wieśma udowletw.

сд = „cdała” (dla języków nowożytnych) stopni nie stawiano²¹).

W dniu 1 lutego 1920 roku [otrzymałam] posadę nauczycielki francuskiego w gimnaz. w Lipnie.

Oprócz francuskiego z żywych języków znam niemiecki i włoski.

Gdy lepiej poznam język polski pragnęłabym wykładać historię.

Pierwsza karta najstarszego zachowanego życiorysu Marii Bechzyc-Rudnickiej przechowywanego w zbiorach WBP w Lublinie, rkps 3073, k. 1

²¹ Brak zamknięcia nawiasu w rękopisie.

Summary

This article is a sort of inauguration of introducing the personal archive of Maria Bechczyc-Rudnicka into scientific dissemination, passed to the Hieronim Łopaciński Regional Public Library in Lublin in 1984. It is based on documents and other evidence of the era, which were previously unknown or barely known to a Polish reader. It is directly devoted to the least known period of her life – her childhood and youth, when she still bore the name and surname received at birth – Ksenia Mataftin.

Резюме

Данная статья является своего рода инаугурацией введения в научный оборот рукописного наследия Марии Бехчиц-Рудницкой, переданного в 1984 г. Люблинской воеводской публичной библиотеке им. Иеронима Лопацинского. В ее основе лежат документы и другие свидетельства эпохи, ранее неизвестные или малоизвестные польскому читателю. Статья непосредственно посвящена наименее известному периоду ее жизни – детства и юности, когда она еще носила имя и фамилию, полученные при рождении, – Ксения Матафтина.